SOKKAL FÁSÍTOTTABB KÖZTÉR SZÜLETETT

A Magyar Tájépítészek Szövetsége által harmadik alkalommal kiírt Tájépítészeti Nívódíj nyílt pályázaton 2025-ben tíz kategóriában hirdettek győztest. A közterek, sétálóutcák, sétányok kategória nyertese a budapesti Blaha Lujza tér lett. A tér állapotáról nem csak a környékben lakóknak volt és van véleményük, hiszen ez a főváros egyik legmeghatározóbb tere mind a közlekedésben elfoglalt szerepe, mind gazdag történelmi múltja miatt. A tervezés legfontosabb alapvetéseit és tanulságait Bardóczi Sándorral, Budapest főtájépítészével tekintjük át.

• Hány évvel ezelőtt és milyen alapkoncepció mentén kezdődött el a Blaha Lujza tér felújítása?

A Főpolgármesteri Hivatalban 2020-ban kezdtem dolgozni, akkor már folyamatban volt a tér felújításának tervezése, amit a Budapesti Közlekedési Központ (BKK) projektvezetőként felügyelt. Az eredeti elképzelések szerint a térre olyan buszmegállót terveztek, ami magában foglalt volna egy vécét, épült volna könyvpavilon, aminek alagsorában szociális helyiségeket akartak kialakítani, szó volt benne az aluljáró bővítéséről és teljes átépítéséről is, és a Kossuth Lajos út középső sávjában létesült volna egy úgynevezett kék fákból álló fasor. Ez utóbbit átmeneti tervként találták ki, hogy az egyébként a közművezetékek miatt be nem telepíthető sávban addig legyen párát és árnyékot adó fasor, amíg a középre rendeződő buszsáv miatt tervezett útpálya-átalakítás és a villamospálya visszaépítése el nem kezdődik. Akkor ezeket a fákat kivágták volna, de nem lett volna kötelező azokat pótolni. Ennek az elképzelésnek azonban semmiféle jogszabályi alátámasztása nincs. Az eredeti elképzelés sokkal kevesebb fát tartalmazott, egy klasszikus burkolt tér terve volt, ahol a fák elsősorban kiemelt kazettákba kerültek volna. Az újratervezés során kikerült a tervekből az aluljáró bővítésével megépítendő BKK Info ügyfélközpont is, a lehúzott tervelemeknek köszönhetően a fejlesztési költség az eredeti ötmilliárd forint helyett hárommilliárdra csökkent.

Úgy gondoltuk, hogy a hősziget-jelenséget azzal lehet leginkább csökkenteni, ha több fa ültetésével sokkal több árnyékot biztosítunk. Kiderült, hogy gyakorlatilag nincs értelmezhető talaj a burkolatok alatt, mert a felrobbantott Népszínház alsó szintje ott van. A kiemelt kazettában meghagyott több mint hetvenéves tölgy gyökere alatt néhány méterre a színház egyik alagsori boltíves bejárójára bukkantunk, a Corvin áruház előtti területen pedig második világháborús törmelékmezőre. Ekkor vetődött föl, mi lenne, ha az ott levő sittet 80 centiméter mélyen kicserélnénk, szerkezeti talajt építenénk és ebbe ültetnénk a fákat.

• A növényfajták megválasztása mennyire volt főtájépítészi hatáskör?
A BKK irányítása alatt dolgozott tájépítész projektmenedzser is. Ő, a tervezők és a kivitelezők közösen mérték fel, hogy a tervezett fajták közül melyek kaphatók. Abba volt erőteljes beleszólásunk, hogy az ott levő fákból mit vághatnak ki és mit nem. Fontosnak tartottam, hogy az átadás pillanatában is legyen lombtömeg. Eredetileg sokkal több fát szerettek volna kivágni, mint ahogy végül történt. A megmaradt fák állapota egyelőre stabil.

• A cserjéket, évelőket és a fákat nagy négyzetméterenkénti tőszámmal telepítették, hogy minél rövidebb idő alatt fedje a talajt a növényállomány. Mennyire lett biodiverz és fenntartható a tér növényállománya?
Biodiverzitásról nem tudunk beszélni, mert ez egy klasszikus dísznövényegyüttes évelőkkel, cserjékkel, díszfákkal. Részben fásított, de inkább fátlan parkoló helyén jött létre egy sokkal fásítottabb köztér, ahol kiemelt kazettákban még 1500 négyzetméter területű zöldfelület is épült. A teljes rendszer automata öntözéssel ellátott, ezért kevésbé munkaigényes. Az állandó köztérhasználat időnként átalakítja a növénykazettákat, a helyreállítás ad feladatot, ahogyan az utcabútorok firkálása miatt is több a fenntartási munka. Jelenleg még nem a Főkert a terület üzemeltetője, a kiviteli szerződés hároméves utógondozást ír elő a beruházó számára. Éves szinten mi ellenőrizzük, hogy minden rendben van-e.

TÁJÉPÍTÉSZETI NÍVÓDÍJ 2025

A közterek, sétálóutcák, sétányok kategória nyertese a Blaha Lujza tér.
Megbízó: Budapesti Közlekedési Központ Zrt.
Generáltervező: Közlekedés Kft.
Tervezési terület: 9000 m²
Tervezés és kivitelezés: 2019–2022
Tájépítész tervezők: Lépték-Terv Tájépítész Iroda
Szakács Barnabás ügyvezető, okleveles tájépítészmérnök
Vezető tervező: Sréter Szilvia okleveles tájépítészmérnök, projektvezető tervező
Tájépítész tervezők: László Viktor okleveles tájépítészmérnök, projektvezető tervező; Nagy Lili okleveles tájépítész-kertművész; Bátki Alexandra okleveles tájépítész-kertművész; Liliya Stoeva tájépítész; Stefanics Beáta okleveles tájépítészmérnök, favizsgáló szakmérnök

• Hogyan fogadta a lakosság az új Blaha Lujza teret?
A közelben lakók örültek, magas elégedettséget mutató visszajelzést kaptunk tőlük. Volt azért közülük is, aki kevesellte a fák méretét, de ez a megítélés sokat változott az eltelt pár év alatt. Már az első évben volt hajtásnövekedés, ami azt jelentette, hogy ilyen terhelt körülmények között sem érte ültetési sokk a fákat a jó talaj-előkészítésnek és az altalaj öntözésének köszönhetően. Akik ritkán jártak arra vagy csak a hírekből értesültek a történtekről, azoknak a tér betontenger lett. A műszaki átadás novemberben volt, mégis sokan hiányolták a fák lombját. Le kellett írni, meg kellett magyarázni, hogy tél van, ilyenkor nincs lomb. A közhangulatot erősen meghatározta az intenzív politikai támadás.

• A térnek nagy az átmenő gyalogosforgalma, mennyire okoz gondot a rongálás?
A kerület és a főváros is folyamatosan figyelemmel kíséri, hogy amit éjszaka tönkretesznek, az nappal ki legyen javítva. Már térgondnok dolgozik a Blaha Lujza téren, akinek az a dolga, hogy ott tartózkodjon és a mikrogondokat kezelje. A rongálás napi szintű, különösen a polgármester-választás kampányidőszakában tették tönkre például naponta a vécét. Az egyik gyökércellás beültetésű fa attól pusztult el, hogy egy közeli üzletből rendszeresen a tövéhez öntötték a használt olajat, de olyan is megesett, hogy felajánlotta a kár kifizetését, aki kettétört egy fatörzset. Nagyon szerettük volna, hogy ne legyen a teljes terület kijelölve rendezvény tartására, ehhez képest több tömegtüntetés zajlott ott, szerencsére nem keletkezett jelentős kár.

• Mit tekint a térfelújítás legnagyobb eredményének?
A főváros legnagyobb, 2000 négyzetméteres Stockholm-típusú faültetési rendszere (SFR) itt jött létre és úgy tűnik, nagyon beválik, belvárosi környezetben ez lehet a jövő útja. Az ültetőközeg 85%-ban bazalt, abba mosták be a homok, a komposzt és a különböző gyökérfejlődést segítő készítmények keverékét. A kedvező tapasztalatok miatt a Városháza egykori parkolójának parkká alakítása is ezen az alapon nyugszik majd.

• Milyen hasonló léptékű parkfejlesztés várható Budapesten az elkövetkező években?
Az Országos Építészeti Tervtanács nemrég egyhangúlag támogatta a Városháza park továbbtervezését. Jelenleg engedélyezési terv szinten van a munka, 2026 végéig elkészül a kiviteli terv. Azt a kiviteli közbeszerzés és maga a kivitelezés követi, terveink szerint 2028-ban készülhet el, ha lesz rá anyagi forrás. Jelenleg ötmilliárd forint a becsült költségvetése, de ez nemcsak a zöldfelületet érintené, hanem az épület barokk földszinti helyiségeinek teljes rekonstrukciója is benne van ebben az árban. Üzletek, kávézók és a középső szárnyban a gyönyörű klasszicizá-

1

FOTÓ: GLÁZER ATTILA

1. A jellegzetes gombaszökőkút megmaradt, felújították, áthelyezték
2. A koros fák egy részét megtartották a felújítás során a téren, és kiegészítették nyolcvan új lombos fával

A BLAHA LUJZA TÉR MEGÚJÍTÁSA

„A tér megújítása komplex, multidiszciplináris városépítészeti beavatkozás, amely példát mutat arra, hogyan lehet egy történeti jelentőségű, forgalmas csomópontot a 21. század elvárásainak megfelelően, fenntartható módon, közösségi és kulturális értékek mentén újraértelmezni" – így foglalták össze a Lépték-Terv Tájépítész Iroda tervezői a Tájépítészeti Nívódíjra beadott pályázatukban a Blaha Lujza tér alapkoncepcióját.

A tér minőségi tájépítészeti megújításán túl kiemelt szempont volt a tervezés során a gyalogos használhatóság növelése, a közúti gépjárműforgalom megszüntetése, valamint a térfalakat adó épületekhez való szerkezeti kapcsolódás. Gazdag történelmi múltja miatt a szellemi és a kulturális örökség megőrzése fontos szerepet kapott, a tér több pontjára a színházi bársonyszékekre emlékeztető bordó forgószékek kerültek, a burkolatban megjelenítették a lebontott színházi épület körvonalát, elhelyeztek egy emléktáblát, valamint áthelyezték a felújított színházi emlékkövet is. A növénykazettákra a Népszínház egykor híres előadásait megidézve korabeli karikatúrák, fényképek alapján készült bronzplasztikák kerültek.

A koros fák egy részét megtartották a téren, és kiegészítették nyolcvan új lombos fával a városi hőszigethatás csökkentésére és az árnyékolás biztosítására. Kétezer négyzetméteren Stockholm-típusú faültetési rendszer (SFR) létesült, gyökércellás fahelyek pedig az épülethomlokzat előtt vannak. A süllyesztett vízjáték esztétikai elem, de emellett a mikroklímát is javítja. A tér jellegzetes gombaszökőkútja megmaradt, felújították, áthelyezték.

Vízáteresztő burkolatok segítik a csapadék talajba szivárgását, mérséklik a víz elfolyását. Taktilis vezetősávok és figyelmeztető sávok támogatják a minél zavartalanabb gyalogosközlekedést. Az új ülőfelületek, az asztalok, az ivókút, a kerékpártámaszok, a hulladékgyűjtők a közösségi funkciót bővítik. A megújítással új lendületet kapott a tér közösségi élete, amelyet tovább erősít az újonnan elhelyezett különleges találkozópont, a randipont is.

Telepített fafajták: juharok *(Acer buergerianum, A. 'Pacific Sunset', A. platanoides 'Columnare', A. platanoides 'Crimson King')*; galagonyák *(Crataegus laevigata 'Paul's Scarlet', C. monogyna)*; páfrányfenyő *(Ginkgo biloba 'Princeton Sentry')*; japán díszcseresznye *(Prunus serrulata 'Kanzan')*; díszkörte *(Pyrus calleryana 'Chanticleer')*; tölgy *(Quercus rubra)*; berkenyék *(Sorbus aria 'Lutescens', S. thuringiaca 'Fastigiata')*; hársak *(Tilia platyphyllos, T. tomentosa 'Bori')*.

ló barokk boltíves térben egy étterem jöhet létre, aminek közvetlen főbejárati kapcsolata lenne a Városháza térrel.

• Az elmúlt évek fatelepítési munkái során bebizonyosodott, hogy a nagyobb méretű fák, például a fapótlásra általában előírt 18/20 centiméter körméretűek eredési képessége kisebb, mint a 14/16/18 centiméteresek. Ezt a tapasztalatot a parkok tervezésénél felhasználják?

Tavaly februárban a Főkert munkatársaival kétnapos szakmai egyeztetésen vettünk részt, és megalapítottunk hét munkacsoportot. Ezek egyike a faültetés reformjáról szól. Az alapoktól átgondolják a kollégák, hogyan kellene úgy fát ültetni, hogy nagyobb legyen a megmaradási esélyük és hosszabb ideig élhessenek. Az együttműködés eredménye egy faültetési protokoll lesz, amit bemutatunk a kerületi főkertészeket, főtájépítészeket és hatósági ügyintézőket tömörítő KöZÖLD fórumon, illetve a zöld szakma februári konferenciáján. A fapótlási, favédelmi rendeletalkotási jog a kerületeké, így gyakorlatilag ahány kerület, annyiféle szabályozás van. Jelenleg általánosan a törzskörméret alapján pótolják a kivágott fákat, mi ebben szeretnénk szemléletváltást. Első lépcsője megtörtént azzal, hogy a zöldinfrastruktúráról szóló 282/2024. (IX.30.) kormányrendeletben már az szerepel, hogy a kivágott fát minimum egy fával kell pótolni, vagyis a rendelet nem határoz meg törzskörméret szerinti pótlási kötelezettséget, hanem lehetőséget biztosít arra, hogy a kerületi rendeleteket át lehessen írni. A fapótlást abba az irányba kellene elmozdítani, hogy inkább egy fát pótoljunk, de azt minőségileg jó (az eredetinél jobb) fahely-kialakítással, ami burkolat-kibontással, közműkiváltással, gyökérelterelléssel, védőcsövek beépítésével is járhat. Azt az irányt szeretnénk mindenkivel elfogadtatni, hogy költsünk egy fa ültetésére többet, de az legyen sokkal nagyobb biztonságban, és jobb termőhelyi körülmények között élhessen, mint ami az elődjének kijutott. Ezt az üzenetet próbáljuk átvinni, ehhez a jogszabályi feltételek részben már adottak.

Megyesi Éva